

Ο Χριστός και όχι ο Καίσαρας, είναι Επικεφαλής της Εκκλησίας

Μία βιβλική προσέγγιση ως προς το καθήκον της Εκκλησίας να παραμείνει ανοιχτή.

από τον Τζον Μακ Αρθουρ
Παρασκευή, 24 Ιουλίου 2020

Ο Χριστός είναι ο Κύριος όλων. Είναι ο μοναδικός επικεφαλής της εκκλησίας (Εφεσίους 1:22, 5:23, Κολοσσαείς 1:18). Είναι επίσης Βασιλιάς των βασιλιάδων - κυρίαρχος σε κάθε επίγεια εξουσία (1η Τιμόθεον 6:15, Αποκάλυψη 17:14, 19:16). Η Εκκλησία Grace Community ήταν πάντοτε πιστή σε αυτές τις βιβλικές αρχές. Ως λαός Του, υπακούμε στο θέλημά Του και στις εντολές Του όπως αποκαλύπτονται στη Γραφή. Επομένως, δεν μπορούμε και δεν θα αποδεχθούμε την επιβολή των μέτρων που ανακοινώθηκαν από την κυβέρνηση σχετικά με την παύση της εβδομαδιαίας λατρείας των εκκλησιών μας ή άλλες τακτικές συγκεντρώσεις. Η συμμόρφωση θα ήταν ανυπακοή στις σαφείς εντολές του Κυρίου μας.

Κάποιοι θα σκεφτούν ότι μια τέτοια απόλυτη δήλωση έρχεται σε σύγκρουση με την εντολή του Θεού να υποτασσόμαστε στις αρχές και στις εξουσίες που αναφέρεται στην Ρωμαίους στο 13ο κεφάλαιο και στην Α΄ Πέτρου στο 2ο κεφάλαιο. Η Γραφή επιβάλλει προσεκτική, συνειδητή υπακοή σε όλες τις κυβερνητικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων των βασιλέων, των κυβερνητών, των εργοδοτών και των εκπροσώπων τους (κατά τον απ. Πέτρο, «όχι μονάχα στους αγαθούς και επιεικείς, αλλά και στους διεστραμμένους» Α΄ Πέτρου 2:18).

Στο βαθμό που οι κυβερνητικές αρχές δεν επεμβαίνουν στις εκκλησιαστικές αρχές ή δεν απαγορεύουν την υπακοή μας στο λόγο του Θεού, στην εξουσία τους πρέπει να υπακούμε είτε συμφωνούμε με τις αποφάσεις τους είτε όχι. Με άλλα λόγια, στους Ρωμαίους 13 και στην Α΄ Πέτρου 2, εξακολουθούν να δεσμεύουν ως προς την υποταγή τις συνειδήσεις του κάθε χριστιανού ξεχωριστά. Πρέπει να υπακούμε στις αρχές και τις εξουσίες ως δυνάμεις που ο ίδιος ο Θεός έχει ορίσει.

Ωστόσο, ενώ στην κυβέρνηση έχει δοθεί εξουσία από τον Θεό για να κυβερνάει την πολιτεία, σε καμία από αυτές τις παραπομπές (ούτε σε κάποια άλλη) δεν δίνει στους πολιτικούς κυβερνώντες εξουσία επάνω στην εκκλησία. Ο Θεός έχει ιδρύσει τρεις θεσμούς μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία: την οικογένεια, το κράτος και την εκκλησία. Κάθε θεσμικό όργανο έχει μια σφαίρα εξουσίας με όρια δικαιοδοσίας που πρέπει να τηρούνται. Η εξουσία του πατέρα περιορίζεται στη δική του οικογένεια. Η εξουσία των υπευθύνων της Εκκλησίας (η οποία δόθηκε από τον Χριστό) περιορίζεται σε θέματα εκκλησίας και η κυβέρνηση είναι επιφορτισμένη με την επίβλεψη και την προστασία της ειρήνης και της ευημερίας των πολιτών εντός των ορίων ενός έθνους ή μιας κοινότητας. Ο Θεός δεν έχει παραχωρήσει στους κυβερνήτες εξουσία πάνω στα δόγματα, στις πρακτικές και στην «πολιτεία» της εκκλησίας. Το βιβλικό πλαίσιο περιορίζει την εξουσία του καθενός θεσμού στη δική του συγκεκριμένη δικαιοδοσία. Η εκκλησία δεν έχει το δικαίωμα να παρεμβαίνει στις υποθέσεις των οικογενειών και να αγνοεί τη γονική εξουσία. Οι γονείς δεν έχουν την εξουσία να διαχειρίζονται

αστικές υποθέσεις και να παρακάμπτουν τις κυβερνητικές εξουσίες. Ομοίως, οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι δεν έχουν κανένα δικαίωμα να παρεμβαίνουν σε εκκλησιαστικά ζητήματα με τρόπο που υπονομεύει ή παραβλέπει την παρά Θεού δοσμένη εξουσία των ποιμένων και των πρεσβυτέρων.

Όταν ένας από τους τρεις θεσμούς υπερβαίνει τα όρια της δικαιοδοσίας του, είναι καθήκον των άλλων θεσμικών οργάνων να περιορίσουν αυτήν την υπέρβαση. Επομένως, όταν οποιοσδήποτε κυβερνητικός αξιωματούχος εκδίδει εντολές που ρυθμίζουν τη λατρεία (όπως η απαγόρευση της υμνωδίας, ανώτατα όρια συμμετεχόντων στην εκκλησία, ή καθολικές απαγορεύσεις των συναθροίσεων), βγαίνει έξω από τα νόμιμα όρια της παρά Θεού θεσμοθετημένης εξουσίας του ως πολιτικού αξιωματούχου και αλαζονικά παίρνει για τον εαυτό του την εξουσία που ο Θεός έχει παραχωρήσει ρητά μόνο στον Κύριο Ιησού Χριστό ως κυρίαρχο του Βασιλείου Του, που είναι η εκκλησία. Η διακυβέρνησή Του ασκείται στις τοπικές εκκλησίες μέσω των ποιμένων και των πρεσβυτέρων που διδάσκουν τον Λόγο Του (Ματθαίος 16: 18–19; 2 Τιμόθεο 3: 16–4: 2). Ως εκ τούτου, ως απάντηση στην πρόσφατη κρατική ανακοίνωση που απαιτεί από τις εκκλησίες στην Καλιφόρνια να περιορίσουν ή να αναστείλουν όλες τις συναθροίσεις τους επ' αόριστον, εμείς οι πάστορες και οι πρεσβύτεροι της Εκκλησίας Grace Community, ενημερώνουμε με σεβασμό τους κυβερνήτες μας ότι έχουν υπερβεί τη νόμιμη δικαιοδοσία τους και η πιστότητά μας στον Χριστό μας απαγορεύει από το να τηρούμε περιορισμούς που επιβάλλονται στον τρόπο της συλλογικής μας λατρείας.

Με άλλα λόγια, η κυβέρνηση ποτέ δεν είχε το προνόμιο να διατάζει, να τροποποιεί, να απαγορεύει ή να δίνει εντολές σχετικά με τον τρόπο λατρείας. Το πως, πότε και πόσο συχνά η εκκλησία λατρεύει, δεν “υπόκειται στα του Καίσαρα”. Αλλά ο ίδιος ο Καίσαρας είναι υπό τον Θεό. Ο Ιησούς επιβεβαίωσε αυτή την αρχή όταν είπε στον Πιλάτο «Δεν θα είχες καμιά εξουσία εναντίον μου, αν δεν σου ήταν δοσμένη από πάνω» (Ιωάννης 19:11). Και επειδή ο Χριστός είναι επικεφαλής της εκκλησίας, τα εκκλησιαστικά θέματα αφορούν το δικό Του βασίλειο, όχι του Καίσαρα. Ο Ιησούς έκανε μια έντονη διάκριση μεταξύ αυτών των δύο βασιλείων όταν είπε «Αποδώστε στον Καίσαρα εκείνα που ανήκουν στον Καίσαρα, και στον Θεό εκείνα που ανήκουν στον Θεό» (Μάρκος 12:17). Ο ίδιος ο Κύριός μας, έδινε πάντα ότι ανήκε στον Καίσαρα, αλλά ποτέ δεν προσέφερε στον Καίσαρα αυτό που ανήκε αποκλειστικά στον Θεό.

Ως πάστορες και πρεσβύτεροι, δεν μπορούμε να παραδώσουμε στις γήινες αρχές κανένα δικαίωμα ή εξουσία που ανήκει αποκλειστικά στον Χριστό ως επικεφαλής της εκκλησίας Του. Οι πάστορες και οι πρεσβύτεροι είναι αυτοί στους οποίους ο Χριστός έχει δώσει το καθήκον και το δικαίωμα να ασκούν την πνευματική Του εξουσία στην εκκλησία (1η Πέτρου 5: 1–4, Εβραίους 13: 7, 17) - και η Γραφή αποκλειστικά καθορίζει πώς και ποιον πρέπει να υπηρετούμε (1η Κορινθίους 4: 1–4). Δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν τις εντολές μίας κυβέρνησης που προσπαθεί να ρυθμίσει τη λατρεία ή τη διακυβέρνηση της εκκλησίας. Μάλιστα, οι πάστορες που παραχωρούν την εξουσία που τους έχει εκχωρήσει ο Χριστός στην εκκλησία, στις πολιτικές εξουσίες, έχουν παραιτηθεί από την ευθύνη τους ενώπιον του Κυρίου τους και παραβίασαν τις παρά Θεού θεσμοθετημένες περιοχές εξουσίας, καθώς η κοσμική κυβέρνηση επιβάλλει παράνομα την εξουσία της στην εκκλησία. Η δογματική διακήρυξη της εκκλησίας μας περιλαμβάνει την παρακάτω παράγραφο για περισσότερα από 40 χρόνια: «Διδάσκουμε την αυτονομία της τοπικής εκκλησίας, απαλλαγμένης από οποιαδήποτε εξωτερική αρχή ή έλεγχο, με το δικαίωμα της αυτοδιοίκησης και την ελευθερία από την παρέμβαση οποιασδήποτε ιεραρχίας ατόμων ή οργανισμών (Τίτος 1: 5). Διδάσκουμε ότι είναι γραφικό οι αληθινές εκκλησίες να συνεργάζονται μεταξύ τους για την παρουσίαση και διάδοση της πίστης. Κάθε τοπική εκκλησία, ωστόσο, μέσω των πρεσβυτέρων της και της ερμηνείας τους και της εφαρμογής της Γραφής, πρέπει να είναι ο μόνος κριτής του μέτρου και της μεθόδου της συνεργασίας της. Οι πρεσβύτεροι πρέπει να καθορίζουν όλα τα άλλα θέματα που αφορούν τα μέλη, ως προς την πολιτεία, την πειθαρχία, την αγαθοεργία και την διακυβέρνησή του επίσης. (Πράξεις 15: 19–31, 20:28; 1η Κορινθίους 5: 4-7, 13, 1η Πέτρου 5: 1–4).»

Εν ολίγοις, ως εκκλησία, δεν χρειαζόμαστε την άδεια του κράτους για να υπηρετούμε και να

λατρεύουμε τον Κύριό μας, όπως μας έχει διδάξει. Η εκκλησία είναι η πολύτιμη νύμφη του Χριστού (2η Κορινθίους 11: 2, Εφεσίους 5: 23-27). Ανήκει μόνο σε Αυτόν. Υπάρχει με τη θέλησή Του και υπηρετεί υπό την εξουσία Του. Δεν θα ανεχτεί καμία επίθεση στην αγνότητά της και καμία παραβίαση της ηγεσίας Του πάνω της. Όλα αυτά καθιερώθηκαν όταν ο Ιησούς είπε: «...και επάνω σ' αυτή την πέτρα θα κτίσω την εκκλησία μου· και οι πύλες του Άδη δεν θα υπερिशύσουν εναντίον της» (Ματθαίος 16:18).

Η εξουσία του Χριστού είναι «πιο πάνω από κάθε αρχή και εξουσία, και δύναμη και κυριότητα, και κάθε όνομα που ονομάζεται, όχι μονάχα σε τούτο τον αιώνα, αλλά και στον μέλλοντα· και υπέταξε τα πάντα κάτω από τα πόδια του· και τον έδωσε ως κεφαλή πιο πάνω από όλους στην εκκλησία, η οποία είναι το σώμα του, το πλήρωμα εκείνου που, σε όλα, γεμίζει με πληρότητα τα πάντα» (Εφεσίους 1: 21-23).

Συνεπώς, η τιμή που δικαιωματικά οφείλουμε στους κυβερνώντες και στους άρχοντές μας (Ρωμαίους 13: 7) δεν περιλαμβάνει τη συμμόρφωση μας όταν αυτοί οι αξιωματούχοι προσπαθούν να ανατρέψουν τα υγιή δόγματα, να διαφθείρουν την βιβλική ηθική, να ασκήσουν εκκλησιαστική εξουσία ή να υποσκελίσουν τον Χριστό, τον επικεφαλής της εκκλησίας, με οποιονδήποτε τρόπο.

Η βιβλική τάξη είναι ξεκάθαρη: Ο Χριστός είναι ο Κύριος και είναι πάνω από τον Καίσαρα, και όχι το αντίστροφο. Ο Χριστός, και όχι ο Καίσαρας, είναι επικεφαλής της εκκλησίας. Αντιθέτως, η εκκλησία ποτέ δεν κυβερνά το κράτος. Αυτά είναι διαφορετικά βασίλεια και ο Χριστός κυριαρχεί και στα δύο. Ούτε η εκκλησία, αλλά ούτε και το κράτος έχουν ανώτερη εξουσία από εκείνη του ίδιου του Χριστού, ο οποίος δήλωσε: «Δόθηκε σε μένα κάθε εξουσία στον ουρανό και επάνω στη γη.» (Ματθαίος 28:18).

Σημειώστε ότι δεν επικαλούμαστε κάποιο επιχείρημα με βάση το Σύνταγμα, παρόλο που η πρώτη τροπολογία του Συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών επιβεβαιώνει ρητά αυτήν την αρχή στα εισαγωγικά της λόγια: «Το Κογκρέσο δεν θα κάνει νόμο σε σχέση με τα σεβάσματα κάποιας θρησκείας ή που να απαγορεύει την ελεύθερη άσκηση της». Το δικαίωμα στο οποίο αναφερόμαστε δεν δημιουργήθηκε από το Σύνταγμα. Είναι ένα δικαίωμα που παραχωρήθηκε αποκλειστικά από τον Θεό, που όρισε την ανθρώπινη κυβέρνηση και καθορίζει τόσο την έκταση όσο και τους περιορισμούς της εξουσίας του κράτους (Ρωμαίους 13: 1-7). Επομένως, το επιχείρημά μας δεν βασίζεται στην πρώτη τροπολογία αλλά βασίζεται στις βιβλικές αρχές πάνω στις οποίες θεμελιώθηκε η τροπολογία αυτή. Η άσκηση της αληθινής θρησκείας είναι ένα θεϊκό καθήκον που δίνεται σε άνδρες και γυναίκες οι οποίοι δημιουργήθηκαν σύμφωνα με την εικόνα του Θεού (Γένεση 1: 26-27, Πράξεις 4: 18-20, 5:29, βλ.Ματθαίος 22: 16-22). Με άλλα λόγια, η ελευθερία της λατρείας είναι εντολή του Θεού και όχι προνόμιο που παρέχεται από την πολιτεία.

Μια επιπλέον επισήμανση πρέπει να γίνει σε αυτό το σημείο. Ο Χριστός είναι πάντα πιστός και αληθής (Αποκάλυψη 19:11). Οι ανθρώπινες κυβερνήσεις δεν είναι τόσο αξιόπιστες. Η Γραφή λέει, «ολόκληρος ο κόσμος είναι στην κυριαρχία τού πονηρού» (1η Ιωάννου 5:19). Αυτό αναφέρεται, φυσικά, στον Σατανά. Στο ευαγγέλιο κατά Ιωάννην στο 12:31 και στο 16:11, χαρακτηρίζεται ως «ο άρχοντας αυτού του κόσμου», που σημαίνει ότι ασκεί δύναμη και επιρροή μέσω των πολιτικών συστημάτων αυτού του κόσμου (Λουκάς 4:6, Εφεσίους 2:2, 6:12). Ο Ιησούς είπε γι 'αυτόν, «είναι ψεύτης και πατέρας του ψέματος» (Ιωάννης 8:44). Η ιστορία είναι γεμάτη οδυνηρές υπενθυμίσεις ότι η δύναμη της εξουσίας εύκολα και συχνά τέθηκε υπό εκμετάλλευση για κακούς σκοπούς. Οι πολιτικοί μπορούν να χειραγωγούν στατιστικές και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορούν να καλύπτουν “ακατάλληλες” αλήθειες. Επομένως, η εκκλησία δεν μπορεί να συμμορφωθεί παθητικά ή αυτόματα, σε ότι διατάζει η κυβέρνηση ακόμα και όταν ο λόγος που προβάλλεται είναι η ανησυχία της δημόσιας υγείας και η ασφάλεια.

Η εκκλησία εξ ορισμού είναι μια συνάθροιση. Αυτή είναι η κυριολεκτική έννοια της ελληνικής λέξης «εκκλησία», η συνάθροιση αυτών που καλούνται εκ - έξω. Μια εκκλησία χωρίς εκκλησιασμό δεν υφίσταται και έρχεται σε αντίφαση με τον όρο. Επομένως, οι Χριστιανοί υποχρεούνται να μην εγκαταλείψουν την συνάθροισή τους (Εβραίους 10:25) - και κανένα επίγειο κράτος δεν έχει δικαίωμα

να περιορίζει, να οριοθετεί ή να απαγορεύει τη συγκέντρωση των πιστών. Πάντα υποστηρίξαμε την “κρυφή” εκκλησία που υπήρχε σε έθνη όπου η επίσημη χριστιανική εκκλησιαστική λατρεία ήταν παράνομη από το κράτος.

Όταν το κράτος περιορίζει την εκκλησιαστική συνάθροιση, σε έναν ορισμένο αριθμό ανθρώπων, το καθιστά αδύνατο για τους πιστούς να συναθροιστούν ως η εκκλησία. Όταν το κράτος απαγορεύει την υμνωδία την ώρα της συνάθροισης, προσπαθούν να επιβάλλουν στους ανθρώπους έναν περιορισμό, ο οποίος καθιστά αδύνατο για τους πιστούς του Θεού το να υπακούσουν στο Εφεσίους 5:19 και Κολοσσαείς 3:16. Όταν το κράτος διατάζει την «τήρηση των αποστάσεων», επιβάλλει έναν περιορισμό που καθιστά αδύνατη την κοινωνία μεταξύ των πιστών Ρωμαίους 16:16, 1η Κορινθίους 16:20, 2η Κορινθίους 13:12, και 1η Θεσσαλονικείς 5:26. Σε όλους αυτούς τους τομείς, εμείς πρέπει να υποταχθούμε στον Κύριο μας.

Παρόλο που εμείς στην Αμερική μπορεί να μην είμαστε συνηθισμένοι σε κυβερνητική εισβολή εντός της εκκλησίας του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, δεν είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της εκκλησίας, που οι Χριστιανοί αντιμετώπισαν την έχθρα των κυβερνώντων. Στην πραγματικότητα, η δίωξη της εκκλησίας από το κράτος ήταν ο κανόνας, όχι η εξαίρεση, σε όλη την ιστορία της εκκλησίας. «Πράγματι», λέει η Γραφή, «όλοι όσοι θέλουν να ζουν με τρόπο ευσεβή εν Χριστώ Ιησού, θα διωχθούν» (2η Τιμόθεο 3:12). Ιστορικά, οι δύο βασικοί διώκτες ήταν πάντα το κοσμικό κράτος και οι ψεύτικη θρησκεία. Οι περισσότεροι μάρτυρες του Χριστιανισμού πέθαναν επειδή αρνήθηκαν να υπακούσουν σε αυτές τις εξουσίες. Αυτό είναι εξάλλου αυτό που και ο Χριστός υποσχέθηκε: «Αν εμένα έθεσαν υπό διωγμό, θα θέσουν υπό διωγμό και σας» (Ιωάννης 15:20). Στους μακαρισμούς, είπε: «Μακάριοι είστε, όταν σας ονειδίσουν, και σας θέσουν υπό διωγμό, και πουν εναντίον σας κάθε κακό λόγο, λέγοντας ψέματα, εξαιτίας μου. Χαίρεστε και αγάλλεστε, επειδή ο μισθός σας είναι πολύς στους ουρανούς· έτσι, εξάλλου, έθεσαν υπό διωγμό τους προφήτες πριν από σας» (Ματθαίος 5: 11–12).

Καθώς η κυβερνητική πολιτική απομακρύνεται όλο και περισσότερο από τις βιβλικές αρχές, και καθώς εντείνονται οι νομικές και πολιτικές πιέσεις ενάντια στην εκκλησία, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι ο Κύριος μπορεί να χρησιμοποιεί αυτές τις πιέσεις ως μέσα καθαριμού, ώστε να αποκαλυφθεί η αληθινή εκκλησία. Το να υποκύψει κανείς στις κυβερνητικές εντολές μπορεί να οδηγήσει τις εκκλησίες να παραμείνουν κλειστές επ’ αόριστον. Πώς μπορεί η αληθινή εκκλησία του Ιησού Χριστού να διαχωρίσει την στάση της μέσα σε ένα τόσο εχθρικό κλίμα; Υπάρχει μόνο ένας τρόπος: τόλμη και πίστη στον Κύριο Ιησού Χριστό.

Ακόμα και όταν οι κυβερνήσεις έδειξαν συμπάθεια προς την εκκλησία, οι χριστιανοί προεστώτες συχνά χρειάστηκε να αντισταθούν σε επιθετικούς κρατικούς αξιωματούχους. Για παράδειγμα, στη Γενεύη επί Καλβίνου, οι λειτουργοί της εκκλησίας χρειάστηκε μερικές φορές να απορρίψουν ενέργειες του δημοτικού συμβουλίου που επιχειρούσε να καθοδηγήσει πτυχές της λατρείας, «της πολιτείας» και της πειθαρχίας της εκκλησίας. Η Εκκλησία της Αγγλίας ποτέ δεν μεταρρυθμίστηκε πλήρως, ακριβώς επειδή το Βρετανικό Στέμμα και το Κοινοβούλιο πάντοτε παρεμβαίνουν στις εκκλησιαστικές υποθέσεις. Το 1662, οι Πουριτανοί απομακρύνθηκαν από τους άμβωνα τους επειδή αρνήθηκαν να υποκύψουν στις κυβερνητικές εντολές σχετικά με τη χρήση του Βιβλίου της Κοινής Προσευχής, την ενδυμασία τους και άλλες τελετουργίες. Ο Βρετανός μονάρχης ακόμη και τώρα ισχυρίζεται ότι είναι ο ανώτατος κυβερνήτης και επικεφαλής της Αγγλικανικής Εκκλησίας. Αλλά και πάλι: Ο Χριστός είναι ο μοναδικός επικεφαλής της εκκλησίας Του, και σκοπεύουμε να τιμήσουμε αυτήν την αλήθεια σε όλες τις συναθροίσεις μας. Για αυτόν τον σημαντικό λόγο, δεν μπορούμε να δεχτούμε και δεν θα υποκύψουμε στους περιορισμούς που το κράτος θέλει να επιβάλει στην εκκλησία μας. Προσφέρουμε αυτήν την απάντηση χωρίς οργή, και ούτε από καρδιές που θέλουν να μάχονται ή να επαναστατούν (1η Τιμόθεο 2:1–8, 1η Πέτρου 2:13–17), αλλά με νηφάλια επίγνωση του ότι καλούμαστε να λογοδοτήσουμε στον Κύριο Ιησού για την διαχείριση του πολύτιμου ποιμνίου Του, ως ποιμένες.

Στους υπεύθυνους της πολιτείας, λέμε με σεβασμό «Αν είναι δίκαιο μπροστά στον Θεό, να ακούμε

εσάς μάλλον παρά τον Θεό, κρίνετέ το εσείς.» (Πράξεις 4:19). Και η απάντησή μας σε αυτό το ερώτημα είναι η ίδια με αυτή των αποστόλων: «Πρέπει να πειθαρχούμε στον Θεό μάλλον παρά στους ανθρώπους» (Πράξεις 5:29).

Η προσευχή μας είναι, κάθε συνάθροιση πιστών να σταθεί μαζί μας, σε υπακοή στον Κύριό μας, όπως έχουν κάνει οι Χριστιανοί ανά τους αιώνες.

Μετάφραση από το Αγγλικό: Σοφία Ταβαντζή

πηγή: <https://www.gty.org/library/blog/B200723>